

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 5, Sayı:20, Eylül 2019, s. 63-73

Dr. Öğr. Üyesi İlknur AY

Amasya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı, ilknur.ay@amasya.edu.tr

ORHAN HANÇERLİOĞLU'NUN "TOPRAK" ADLI HİKÂYESİNDE TEMSİLİ ANLATI ve "MİMESİS"

Özet

Bir metnin edebîlik vasfı kazanması, onun kurgulanmış olmasına bağlı olarak ortaya çıkar. Bu, Aristo'nun "mimesis" (yansıtma) ve "katharsis" (arınma) kavramlarıyla da yakından ilgilidir. Zira, gerçek hayattan alınan olay ya da durum kurmaca dünyada kurgulama unsurlarıyla yeniden ele alınarak estetik bir şekilde sunulur. Böylelikle okurun bu kurmaca dünyada yolculuk yapıp metnin sonunda onun anlamına ulaşması sağlanır. Dolayısıyla kurgu malzemesini yazar dış âlemden seçmekle birlikte kendi bakış açısıyla eserin iç dünyasında ifâde eder. Hikâyenin kendisi belli bir şekilde yaşayan insanların temsilî bir göstergesi olarak karşımıza çıkarken gösterilen ise, yaşam gerçeği olarak dikkatlere sunulur. Bu çalışmada da edebî eserde olgusal gerçekliğin kurgusal gerçekliğe dönüştürülüşü açısından Orhan Hançerlioğlu'nun "Toprak" adlı hikâyesi ele alınmış ve bir anlatıda hem metnin anlam katmanları hem de derinden yüzeye üretim süreci ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anlatı bileşenleri, kurgu, öykü, söylem, "mimesis", "katharsis", Orhan Hançerlioğlu, "Toprak".

REPRESENTATIVE STORY AND "MIMESIS" IN ORHAN HANÇERLİOĞLU'S "TOPRAK" STORY

Abstract

The literary quality of a text depends on its fiction. This is closely related to Aristotle's concepts of "mimesis" (reflection) and "katharsis" (purification). Because, the real life event or situation is presented in an aesthetic way by being re-handled with the elements of fiction in the fictional world. Thus, it is ensured that the reader travels through this fictional world and finally reaches the meaning of the text. Therefore, the author selects the material of the fiction from the outside world, but

expresses it in the inner world of the work from his own point of view. While the story itself reflects people who live in a certain way, it is actually the fact of life that is pointed out. In this study, Orhan Hançerlioğlu's "Toprak" story is discussed in terms of the transformation of factual reality into fictional reality in the literary work and the production process of the text is tried to be put forward.

Keywords: Narrative components, fiction, story, discourse, "mimesis", "katharsis", Orhan Hançerlioğlu, "Toprak".

GİRİŞ

Bir sanatçı, belli bir bakış açısıyla hayattan seçtiği gerçeğe okurun dikkatini çekmek için gözlemlediği malzemeyi kurgusal bir gerçeklik hâlinde anlatıda sunar. Zaten, eserin sahip olduğu edebîlik vasfı da onun kurgulanmış olduğunun bir ifâdesidir. Zira, edebî eserde içerik, yazarın elinde işlenmiş bir malzemedir ki üreticisinin işçiliğini takdim eder.

Sanatçı, kendi bakış açısıyla, yaşamında karşılaştığı malzemenin sentezini hikâyeye dönüştürür. Bu şekilde olgusal gerçekliğin algısal gerçekliğe dönüşümü neticesinde ortaya çıkan bir hikâyede yaşamdan seçilen malzeme kurmacalık unsurlarla bezenerek sergilenir. "Reel varlığı bakımından sanat eseri, doğrudan doğruya tabiattan alınmış bir objedir. Sanat eseri ile tabiattaki doğal varlık arasındaki fark, sanat eserinin insan eli, zihni, gönlü ve ruhunun yaratıcı yetenek ve değerleriyle işlenip şekillendirilmiş ve bir mana yüklenilmiş olmasıdır. Sanatkâr dediğimiz insan, eserini yaratırken, ihtiyaç duyduğu malzemeleri, doğal hâlleriyle dış dünyadan alır." (Çetişli, 2009: 369). Bu, hayat olgusunun sanat algısıyla birleştirilmesi sürecidir. Burada olgusal gerçekliğin yansıtılmasıyla Aristo'nun "mimesis" kavramı, algısal gerçeklikle ise, "katharsis" kavramı karşımıza çıkar. Aristo, sanatta "taklidi (mimesis) temel ilke olarak görür." (Aytaç, 2009: 28) ve onun "sanat edimi mimesis'le başlar bir çeşit arınma anlamına gelen katharsis'le son bulur." (Kolcu, 2005: 28). Zira, gerçek hayattan eserde yansıtılan olay ya da durum, edebî eser şekliyle "katharsis"i sağlar. "Edebiyat kendine has bir amaca uygun şekilde hayattan yapılmış bir seçmedir." (Wellek ve Warren, 1993: 187). Öncelikle sanatçının gözlemi söz konusudur ve buna bağlı olarak eserin teması oluşur. Sonrasında yazar, anlatı temel kavramlarıyla yaşama dair gözlemlerini hayat sahnesinden alıp kurmaca sahneye taşır.

Sanatçı "mimesis"le hayattan seçmeler yaparak okuru onun üzerinde düşündürmeyi amaçlar. "Katharsis"le ise, eserinde düzenlemeler yaparak hikâyesine yaşanmışlık kazandırır ve okura vermek istediği mesajı estetik bir bütünlük içinde hissettirir. Gerçek bir olaydan yola çıkan ve hikâyesini olgusal bir gerçekliğe dayandıran yazar, hikâyeleştirme aşamasında bunu zaman, mekân, şahıs gibi unsurlar vasıtasıyla "kişileştirme, zamansallaştırma, uzamsallaştırma yöntemleri"ni (Kıran, Eziler Kıran, 2011: 62) de kullanmak suretiyle ortaya koyar. Bu şekilde edebî eserde itibarî bir atmosfer oluşumunu Şerif Aktaş şu sözlerle ifâde eder:

" 'Mimesis'ten hareketle kurulmuş itibarî âlemi yapan unsurlar hâricî âlemde mevcuttur. Sanatkâr bu düşünceden hareketle bir vaka çevresinde onları birleştirerek itibarî âleme vücut verir. İkinci durumdaki itibarî âlemde ise hâricî âlemde mevcut olanların sebep olduğu hâller, teferruatından arındırılarak bir iki kelimeyle sembollerle ifâde edilirler.

Yani sembollerin arkasında hâricî âlemdeki varlık ve hâdiseler vardır."(Aktaş, 2000: 19).

Böylece sembollerle sunum, edebî eserin gerçek hayatı işaret eden bir gösterge, bir yansıtma olduğunu da bize gösterir. Zira, yansıtma, göstergeler yoluyla yapılır ve göstergelerin anlatı dokusuna sindirilmesiyle de "katharsis" sağlanır. Hikâyeler de birer gösterge olarak ele alındığında bunun daha gerisinde belli katmanların olduğu kabul edilir. Gösterge niteliği taşıyan hikâyelere dair "gösterge anlayışı, göstergenin temsil etme niteliğini kabul eder, ancak gösterge ile temsil ettiği şey arasında, değişmez bir ilişkiyi de öngörür." diyen Fatma Erkman Akerson yine bu konuda şunları söyler:

"Yüzeydeki kat, bize anlatılan olaylardır. Ama bu anlatılan olayların böyle olmaları, daha derindeki bir anlam katına karşılık gelir. Bu ikinci anlam katı da, gene daha derindeki bir anlama karşılık gelir. İşte böylece, en dıştaki anlam katı yorumlanarak, bir alttakine, o da yorumlanarak daha derine varılır. En derinde ise, mutlak gerçeklikler vardır, bunlar değişmez."(Erkman Akerson, 2005: 56).

Dolayısıyla öykülenen hikâye, o şekilde yaşayan insanların hayatının temsilî bir göstergesi olurken gösterilen ise, yaşanan gerçekliklerdir. Bu çalışmada da Orhan Hançerlioğlu'nun "Toprak" adlı hikâyesi, edebî eserde olgusal gerçekliğin kurgusal gerçekliğe dönüştürülüşü açısından ele alınmış ve gösteren temsilî hikâye ile gösterilen hayat olgusu arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Söz konusu eserde hikâyenin temel öyküsünün, sonrasında da bu öykünün dayandığı gerçekliğin sunularak bir kurmaca-gerçek ilişkisinin, hikâye oluşum sürecinin gözler önüne serildiği görülür. Zira yazar, sanki gençliğinde şehre gitme arzusu olmasına karşın bir türlü bu isteğine kavuşamamış ve şu an köyde yaşamaya devam etmiş bir insanla karşılaşmış ve onun hayatını hikâyeyeleştirmiş gibidir. Bu şekilde bu eser ile hikâyenin hem olgusu hem de kurgusu kendini belli eder. Böylece metnin anlam katmanlarını tespit ederken derinden yüzeyle üretim sürecine de şahit oluruz.

1. Temsilî Âlem (Kurgusal Gerçeklik) ve "Katharsis"

Bir sanatçı eserinde, ferdî tecrübesini şahsî tasarımıyla ortaya koyar. Hayattan aldığı kesiti "katharsis"le anlama dönüştürür. Bir cümle kurar gibi hayattan alıp düzenlemeler yoluyla şekillendirdiği eseriyle yine gerçek hayata gönderimde bulunur. Temsilî öykü ile fikirlerini somutlaştırarak anlamlı ve etkileyici kılar.

Bir hikâyenin okur tarafından kavranması, içselleştirilmesi için kurgu unsurlarından faydalanılır. Öyküleme ayrıntılarda malzemenin işlenişi, öykünün bütünlüğünde de fikir düzlemi açığa çıkar. Anafikir ve ayrıntılar arasındaki münasebet de olay, şahıs, zaman, mekân ile bezenip kurgulanır.

"Toprak" adlı eserde yazar, uygun bir şahıs seçerek, hikâyesine yaşanmışlık kazandırır, onu bir kişinin başından geçmiş bir olay, tecrübe hâline getirir. Böylece geriye kırılma yoluyla odaktaki şahıs üzerinden sergilenir hikâye. Zaten "Bir öykü, hareketi yönlendiren ka-

raktere aittir." (Bolat, 2009: 128). "Toprak" hikâyesinde de geçimini topraktan kazanan Üzeyir adlı köylünün toprağa bağlanan umudu ve yine toprağa olan sitemi, kırgınlığı anlatılır. Bu sebeple hikâyenin daha en başında toprak ve insan arasındaki sıkı ilişki şöyle ortaya konulur:

"Üzeyir çekilen çizgiyi daha yakından öğrenmek için eğildi. Toprağı eliyle yokladı. Nasırlı parmakları, ateşe dokunmuş gibi titrediler. Toprak can çekişiyordu.

Damatlar, üzüntüyle birbirlerine baktılar.

Üzeyir, gözleri toprağa dikili, uzun bir zaman öylece kaldı. Kaşları çatılmış yüzündeki çizgiler gerilmişti. Hızlı hızlı nefes alıyor, keskin bakışlarla toprağı delmek istermişçesine süzüyordu. Sonra birdenbire;

-Sırtlayın bakalım sabanı... dedi. Öküzleri de önünüze katın, öbür başa yürüyün.

Damatlar silkindiler. Biri öküzleri boyunduruktan ayırdı, öbürü sabanı sırtladı.

....

Siyah ve sert toprak çakı ile çizilmiş gibi, ipince bir çizgiden başka bir şey görünmüyordu. İncecik, melûn bir çizgi... Üzeyir, içini boşaltan bir hiddetle toprağa tükürdü:

- Allah kahretsin... dedi. Toprak kurumuş...

Damatlar korku içinde önlerine baktılar. Ağızlarını açıp bir şey söylemeye cesaret edemediler. Üzeyir kendi kendine konuştu:

- Toprak kurumuş... Yağmur yağmazsa buna saban demiri işlemez gayri... Kayaları bile delirdim bu öküzle, bu toprağı delemiyorum, lanet olsun..." (Kıbrıs, 2004: 105).

Böylece hikâyenin temel şahsı Üzeyir'in odaklandığı sorun ön plana çıkarılarak anlatı açısından bir sorunsal oluşturulur. Bundan sonra her yıl mahsul zamanı endişeli bekleyişten yorulan ve artık topraktan fayda olmayacağına kanaat getiren Üzeyir'in sorununun çözümü için kesin bir çare düşünmesine hikâyede yer verilir. Nitekim Üzeyir sokaklarında pırıl pırıl ışıklar yanan, çeşmelerinden gürül gürül sular akan şehre göç etmeye karar verir:

"Topraktan fayda yoktu artık... Emmi oğulları kasabada birer dükkan açmışlar, koyun pöstekisi topluyorlardı. Kazançları da, rahatları da yerindeydi. Hem kasabalık yer köye benzer miydi hiç?.. Akşamları pırıl pırıl ışıklar yanıyor, çeşmelerden gürül gürül sular akıyordu. Üstelik Emmi oğulları, onu işlerine ortak etmek için çağırmışlardı da... 'Rençberin işi, iğne ile kuyu kazmıya benzer' demişlerdi. 'Ne kadar gayret etsen sonunu bir türlü bulamazsın, dolap beygiri gibi çalışması

da caba... Ama ticaret öyle mi ya?.. Oturduğun yerde beşe al, ona sat... At paracıkları cebine, yan gel keyfine bak...'

Bunu Üzeyir de düşünmüş, onlara hak vermişti. Gelgelelim karısına lâf anlatmak kabil değildi. Kadın, köyünden çıkmamak için ayak diretiyordu. 'Karı aklına uyanın.' diye söylendi Üzeyir. 'İşte böyle saban başında eli böğründe kalır... Yarından tezi yok göçelim bu lânet topraktan...'" (Kıbrıs, 2004: 105).

Hikâyede temel şahsın topraktan vazgeçmek istemesine karşın toprak ona sorumluluklar yükleyerek kendisinden vazgeçilmesine izin vermez. Bu yönüyle kurgu içinde toprak âdeta anlatı şahıslarından biri gibi takdim edilir. "Can çekişen yalvaran toprak" yağmurdan sonra sürülmeyi, kendisiyle ilgilenilmesini ister:

"O gece rüzgâr kesildi. Gök bulutlandı. Yağmur -bardaktan ne kelime-, küpten, varilden boşanırcasına yağmıya başladı. Toprak, serin ve bol suyu, askerden dönen oğullarını kucaklayan analar gibi içi titreyerek bağrına bastı. Üzeyir damatlarıyla beraber avluya fırlamış, sapsarı bıyıklarından kırmızı kuşağına varıncaya kadar sırsıklam, donuk bakışlarıyla yağmuru seyrediyordu. Kendi kendine:

- Yağmuru yiyen toprak.. diye mırıldandı. Sürülmek ister. Kaç günlük iş ki?..

Varsın eşyalar bağlanmış olsun... Hele şu nadaslanmış tarlayı bir sürüvereyim, ondan sonra bağlasalar durmam bu köyde...

Damatlar sessizce, yamaçtan süzülen köpüklü sulara bakıyorlar ve bir gün evvel ayaklarının altında kavrulan, can çekişen, yalvaran toprağı düşünüyorlardı." (Kıbrıs, 2004: 107).

Toprak mefhumu üzerine kurulan hikâyede anlatı boyunca topraktan kaçma isteği/topraktan kopamayış ikilemi kendini hissettirilir. Toprakla insan arasındaki gizli bağ sezdirilirken toprak bir nevî kimi zaman yüz verip kimi zaman yüz çeviren nazlı bir sevgiliye benzetilir. Nitekim, Üzeyir ve ailesi aldıkları karar üzere köyden göçecekleri hıdrellez günü bütün hazırlıklarını yapıp yola çıktıklarında, ummadıkları bir anda toprağın bereketiyle karşılaşır ve göçmekten vazgeçerler, dolayısıyla kaderlerinden kaçamazlar:

"Damatlar yaylanmış gibi davrandılar. Döşekler, bakırlar, kovalar, tahta sandıklar birkaç dakika içinde arabalara yerleştirildi. Üzeyir'in küçük kervanı, yakıcı bir güneş altında yola düzüldü.

...

Kendi tarlalarının yanından geçerken Üzeyir'in gözleri nemlendi, yüreği burkuldu. 'Hele gidip kasabaya iyice bir yerleşeyim...'

şündü. 'O zamana kadar başaklar da sararırlar... Sonra gelip beş -on günde biçiveririm ekinleri...'

Küçük damat tarlaların içine dalmış, ağır ağır yürüyordu. Arabaların arkasından gelen ihtiyar köpeğin kulakları kısılmış, kuyruğu düşmüştü. Kafesli sandıkların içinde tavuklar gıdaklıyordu. Üzeyir, önlerinde daha 21 saatlik bir yol olduğunu düşünüyordu. Gün batmadan dağın arkasına geçebilirlerse, ertesi gün öğle üzeri kasabaya varabilirlerdi. Aksi hâlde ardı ardına iki geceyi kırdan geçirmek gerekecekti. 'Topraktan kurtuluyorum ya..' diye söylendi kendi kendine. 'İki gece değil, 102 gece de kırlarda yatsam gam yemem...' Şimdi kimbilir kasaba ne kadar güzeldi!.. Akşamları şıkır şıkır ışıklar yanıyor, çşmelerinden gü-rül gü-rül sular akıyordu herhalde... Bu kıraç yollarda pınar da yoktu. Yanlarına aldıkları bir testi su yetecek miydi acaba?..

Üzeyir birdenbire küçük damadın çığlığıyla silkindi. Öküzleri yedeğen büyük damat durmuş, gözlerini kırıştıtararak tarlaya bakıyordu. Üzeyir şaşkınlık içinde:

- Ne var ulan?.. diye seslendi. Yılan mı çıktı?..

Delikanlının gözleri ışı l ışıl yanıyordu. Heyecandan boğularak:

- Yılan değil baba... bak, diye kekeledi.

Çocuk bir kolunu uzatmış, avucunda tuttuğu bir şeyi onlara göstermeye çalışıyordu. Üzeyir arabadan atladı. Merakla damadına doğru koştu:

- Nedir avucundaki?

Oğlan tıkanacak gibiydi.

- Bak baba...bak...bak...demekten başka bir şey söyleyemiyor, ısrarla avucunu gösteriyordu.

Üzeyir baktı. Bir daha, bir daha baktı.

Damadın avucunda sapsarı buğday taneleri duruyordu.

İki yıl üst üste nadasa bırakılan toprak, borcunu ödemişti.

Komşu tarlalar henüz yemyeşildiler, mahsul vermeleri için en az bir ay isterdi. Üzeyir bir an şaşladı. Sonra boğuk bir sesle:

- Çözün hayvanları... dedi damatlarına. Çabuk olun... Hemen biçeceğiz bu ekini..." (Kıbrıs, 2004: 109).

Bu şekilde geçmişte şehre gitme hayaline rağmen yaşadığı bir dönüm noktasıyla bunu gerçekleştiremeyen, bir türlü toprağından kopamayan anlatı temel şahsının içinde bulunduğu durum anlatıldıktan sonra, ana dönülerek "Üzeyir bugün hâlâ köyündedir ve seksen yaşında bir ihtiyardır." (Kıbrıs, 2004: 109) denilmek suretiyle onun bir ömrü köyde geçirdiği belirtilir.

Dolayısıyla hayal-hakikat çatışması ile yürüyen hikâyede iç mücadele ve dönemeç aşamalarından sonra Üzeyir'in mevcut durumun gerçeğiyle yüzleşmesiyle anlatı sona erer. Sonuçta Üzeyir hayallerinin ardından gidemez ve toprağına bağlı kaderinden kaçamaz.

Böylece hep şehre gitme hayalinde olmasına karşın köyden bir türlü şehre gidememiş anlatı şahsının neden köyden bir türlü kopamadığının sebebi de sunularak onun üzerinden malzeme hikâyeleştirilmiştir. Bu açıdan hikâye de o şekilde yaşayan insanların temsilî bir göstergesi olarak karşımıza çıkar.

Aynı mekânda farklı iki zaman dilimi seçilerek oluşturulan hikâyede yıllar öncesini anlatan kısım sebep, yıllar sonrasını anlatan kısım ise, sonuçtur. Bu iki kısmın bütünleşmesiyle anlatı kompozisyonu da ortaya çıkar:

Tablo 1:

<i>Geçmiş Zaman</i>	<i>Şimdiki zaman</i>
Şahsın hikâyesinin sebebi	Gelinen sonuç
Hayal/hakikat çatışması	Yaşanmış ömür

Dolayısıyla birinci ve ikinci kısım bir arada bir gösteren mahiyetiyle karşımıza çıkarırken hikâye üzerinden verilen mesaj ise, gösterilen olur. "Göstereni, anlamın algılama düzeyinde belirmesini sağlayan ögeler ya da öge toplulukları oluşturur; gösterileniyse, gösterenin kapsadığı ve ortaya çıkmalarını sağladığı anlam ya da anlamlar. Bu iki öge karşılıklı bir bağıntı içindeler her zaman: Gösterenin varlığı bir gösterilen, gösterilenin varlığı bir gösteren içerir." (Yücel, 2015: 130). "Göstergelerin bir anlam kazanması ancak bir bağlam içinde gerçekleşir." (Akerson, 2005: 128). Bunun için zaman, mekân ve şahıs yerleştirilerek oluşturulan hikâyede küçük bir temsilî yaşam alanı oluşturulur. Bu kendi içinde tutarlı kurmaca atmosfer bir gösteren olur, gösterilen ise, hayata dair gerçeklik olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla öykülenen bu temsilî hikâye derin yapısındaki yaşam olgusunda anlam bulur:

Tablo 2:

<i>Gösteren</i>	<i>Gösterilen</i>
Kurmaca dünya	Gerçek hayat
Somut hikâye	Soyut Fikir

Böylece hikâyede soyut fikrin, somut hikâyelik unsurlarla ustaca sunulduğu, dolayısıyla mesaja bağlı ayrıntıların yerli yerinde kullanıldığı görülür. Zira, Mehmet Kaplan'ın (2000: 11) da ifade ettiği üzere, "Bütün sanat eserlerinde olduğu gibi, hikâyede de güzelliği temin eden bütünlük, anafikir ile ayrıntı arasındaki münasebettir." "Toprak" hikâyesinde de bu başarılı bir şekilde kurulmuş, başka bir söyleyişle "mimesis" ile hayattan seçilen gerçek bir kesit "katharsis" ile okura gerçekmiş izlenimi verilerek aktarılmış, böylece metin edebî olma vasfına ulaşmıştır.

2. Olgusal Gerçeklik ve "Mimesis"

Estetik bir tasarım ve sunumla kendini gösteren eserin geri planında dayandığı bir öyküsü, bir felsefî derinliği bulunur. Çünkü kurmaca eser, gerçek hayattan seçilen bir konu üzerine inşa edilir.

"Toprak" adlı eserde de yaşam gerçeği, her insanın yaşadığı hayal /hakikat çatışması belli bir şahıs üzerinden hikâye edilir. Yazarın bir köylünün iç dünyasından vermek istediği mesajı da yine o anlatı şahsı temsil eder. Yazar önce hayattan örnek seçer, sonra onu kurgular. Zaten, Sadık Tural'ın (1993: 61) da ifade ettiği üzere, "edebî eserler birtakım insanların, toplulukların, cemiyetlerin hayatına ait gerçekler üzerine kurulmuştur." Yine "Dikkatini kendi 'ben'inden çok başkalarına yönelten hikâyeci, insanı anlamaya çalışan psikolog, sosyolog, filozofa yaklaşır." diyen Mehmet Kaplan'a göre de "Hikâyeciler, şairlerin aksine, kendi 'ben'lerinden çok 'başkaları'ndan bahsediler. Billhassa 'insanlar arasındaki anlaşmazlık ve çatışma' hikâyede önemli yer tutar." (Kaplan, 2000: 10).

"Toprak" adlı hikâyede de hayal/hakikat çatışması ile yürüyen anlatı, temel şahsın gerçeklerle yüzleşmesinden ve hayallerinin ardından gidemeyişinden sonra sona erer. Sanatla hayatın birleştiği bu noktada, yazar varlığını ve hayata dair değerlendirmesini ortaya koyar. Zaten, "itibarî âlem, hâricî âlemin bir düşünce sistemi etrafında sanatkâr tarafından yorumlanması neticesi vücut bulur." (Aktaş, 2000: 15). Yazar, hikâyesine seçtiği Üzeyir karakteri üzerinden genelleştirme yaparak onun gibi arzuladığı durum ile mevcut durum çatışması yaşayıp sonrasında yine alinyazısına boyun eğenlere yönelerek değerlendirmelerini bu kısımda dikkatlere sunar:

"Yıllar geçti. Mevsimler birbirini kovaladı. Üzeyir bugün hâlâ köyündedir ve seksen yaşında bir ihtiyardır.

Geceleri sokaklarında pırıl pırıl ışıklar yanan, çeşmelerinden gürül gürül sular akan kasabaya göç etmek emelini bir gün bile unutmadı. Daima uygun bir fırsat bekledi. Bu fırsat çıkmadıysa Üzeyir ne yap-sın?.. Toprak o kadar kuvveti ki... durmadan hakkını istedi ve her zaman istediğini aldı: sabanlarla kendini sürdürdü, çapalarla çapalat-tı, tohumlarla besletti, oraklarla biçirdi, dövenlerle dövdürdü... İşler bittiği vakit, üstüne yağın karlardan donlar ve balçıklar yaptı, yollarından geçit vermedi, insanlarını bırakmadı." (Kıbrıs, 2004: 109).

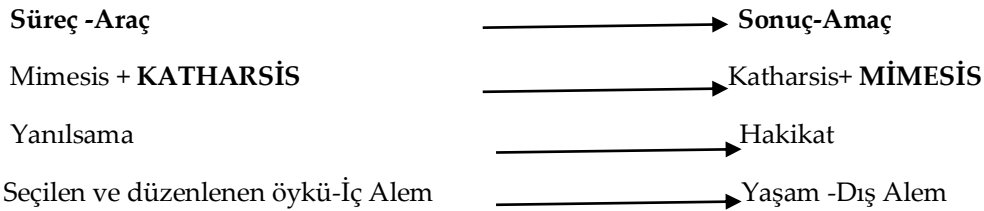
Bu şekilde aslında hikâyenin dayandığı temel fikir de burada ortaya konulur. Zira insanın toprakla mücadelesinin ve yenilgisinin sergilendiği hikâye içinde "Toprağa yenilmiş insanlar ağır ağır köyün yolunu tuttular." (Kıbrıs, 2004: 106), "Toprak o kadar kuvvetli ki..." (Kıbrıs, 2004: 109) ifâdeleriyle toprak-insan ilişkisinde ve mücadelesinde toprağın her zaman güçlü ve üstün olduğu fikri sezdirilir. Zaten bu açıdan hikâyede toprak da bir şahıs gibi takdim edilir.

Toprağın kendine bağlı kılan, insanı mecbur eden hâlinin Üzeyir'in kaderini belirlediği hikâyede bu yönüyle kaderi toprağa bağlı insanların hayatı da gözler önüne serilir. Bu hikâye, bir nevi kendinden, benliğinden, kaderinden kaçamayış gerçeğinin bir ifâdesi hâline gelir. Belli bir insandan yola çıkılsa da burada durum genelleştirilir. Aristo'ya göre "mimesis" açısından karakterlerin "başlarına gelenler, kendi özelliklerine değil, dünyaya ve kadere bağlı olmalı"dır. (Erkman Akerson, 2012: 63). Zaten yine ona göre, "sanat geneli ya da özü yansıtır." (Kolcu, 2015: 24). Bu hikâyede de yazar tarafından karakteri ön plâna çıkarmak yerine her insanın isteyebileceği şehre gidip yeni bir hayat kurma arzusu hikâye edilerek, şahsın kaderine boyun eğmesi anlatılır.

Sürekli tekrar edilen köyden gitme, topraktan uzaklaşma arzu ve çabasının sonuç vermeyişi geriye kırılma ile anlatıldıktan sonra, anlatı sonunda ana dönülür. Dolayısıyla böylece anlatı bileşenlerini bir araya getirdiğimizde söylemden öyküye öyküden de aslında hayat olgusuna ulaşırız. Öykü dünyasından gerçek dünyaya adım artarız.

Zekiye Antakyalıoğlu (2013: 62) "İnsanın yaşadıklarını veya başkalarının yaşanmış olayları orada olmayanlara aktarması ihtiyacından doğmuştur hikâyecilik." demektedir. Dolayısıyla söz konusu hikâyede de yazar görüp şahit olduğu Üzeyir gibi insanların hayatından okuru haberdâr eder. Hikâyenin sonunda kurgudan olguya gelinip hakikate vurgu yapılarak öykünün vermek istediği mesaj ortaya konulur. Böylece bu safhada hikâye sonunda artık malzemenin hikâyelik unsurlarla kurgulanıp sergilendiği anlaşılır. Zira, Üzeyir gibi insanların yaşayabileceği hayal-hakikat çatışması ve neticesi okura hikâye vasıtasıyla sunulur:

Şema 1:

Anlatıda temel kaynak olarak "mimesis"ten, yani bir yaşam gerçeğinden hareket eden yazar, tekrar ona döner. Böylece hikâye açısından bu gerçeklik hem kaynak, dayanak hem de hedef teşkil eder. "Mimesis"ten hareketle oluşturulan hikâye "katharsis"le aktarılıp yol alındıktan sonra yeniden başlangıç noktasına ulaşılır. Gösteren ve gösterilenin birleştiği bu noktada da anlam ortaya çıkar. Okur gerçeklikten bir nebze uzaklaştırılıp hayal dünyasının büyüleyiciliğinde yolculuk ettirildikten sonra yeniden alındığı noktaya, gerçek âleme getirilip bırakılır ve burada artık okurun yaşadığı hayat üzerinde düşünmesine fırsat sağlanır.

Dolayısıyla anlatının sunumu aslında ne kadar uzak olsa da gerçeğin etrafında dönme gibidir. "Hâricî âlemden alınan unsurlar, üzerinde yaşadığımız dünyaya benzer ama, ayrı bir âlem yaratma işi 'mimesis'in esaslarına göre gerçekleştirilir." diyen Şerif Aktaş'a (2000: 18) göre "Bu durumda ortada bir model vardır, bu dış dünyadır, itibarî âlem bu modele benzer tarzda yaratılır. Birincisine göre daha üst seviyede olan ikincisinde dış dünyadaki varlık, hâdiselerin kendileri değil, insan üzerinde bıraktığı intibaldan hareketle itibarî âleme vücut verir. Bunda, varlık ve hâdiselerin sebep olduğu hâller, dilin bünyesine giren sembollerle ifâde edilir." Kaderinden kaçamama durumu ve duygusunun anlatıldığı "Toprak" adlı eserde de köylü ve toprak arasındaki sıkı bağ hikâyeleştirilirken aynı zamanda bunun sebebini yazar, kendi tespitiyle ortaya koyar.

SONUÇ

Bir hikâye yazarın ferdî tecrübesi ile şahsî tasarımının ortak ürünüdür. Olgusal gerçekliğin algısal gerçekliğe dönüşümü neticesinde ortaya çıkan "Toprak" adlı hikâyede de yaşamdan seçilen malzemenin kurmaca eser hâli alışıyla birlikte Aristo'nun sanat kuramında yer verdiği "mimesis'in ve "katharsis'in başarıyla sağlandığı görülür. Yine bu hikâye ile bir hikâyenin doğuşu, serüveni ortaya konulur.

Hikâyede Üzeyir adlı köylünün hayat hikâyesine, kısa bir kesitle yapmacıksız bir anlatımla dikkat çekilir. Eserde insan duygu ve hayallerine, iç çatışmalarına da yer verilmek suretiyle okurda başarılı bir şekilde "katharsis" sağlanır. Böylece öykü ve söylem ilişkisi açığa çıkar.

İki temel kısma ayrılan hikâyede iki zaman dilimi sunulur. İkinci kısımda anlatı şahsının hayatında görülen belli bir sonuç vurgulanır. İlk kısımda yer verilen geçmiş zamanda ise bu sonucun sebebi okura aktarılır. Böylece iki kısım ve iki ayrı zaman dilimi sebep-sonuç ilişkisiyle bütünleşir.

Anlatının temel bileşenlerini bir arada değerlendirdiğimizde kurgu dünyasından anlam dünyasına oradan da asıl işaret edilen hayat olgusuna ulaşıyoruz. Gençliğinde şehre gitme arzusunda olmuş ancak bir türlü bu isteğine kavuşamamış ve köyde yaşamaya devam etmiş bir insanın hayatını sanatçı hikâyeleştirir. Kurumuş topraktan umudunu kesip ve onu ekip biçmenin zorluklarından yorulan Üzeyir, bu sebeple ailesiyle köyden ayrılıp şehirde yaşamaya karar verir. Ancak yağmurdan sonra toprağı sürme sorumluluğunu yine yerine getiren Üzeyir, köyden ayrılacağı gün ailesiyle toprağın verimine şahit olur ve bundan sonra bir ömür köyde kalmaya devam eder. Dolayısıyla hikâye de onun gibi kaderinden kaçamayan insanların hâlini yansıtır. Bu hâliyle bir gösteren mahiyetinde karşımıza çıkan hikâye, hayatın kendisine gönderimde bulunur.

KAYNAKLAR

Aktaş, Şerif (2000). Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Ankara: Akçağ Yayınları.

Antakyalıoğlu, Zekiye (2016). Roman Kuramına Giriş, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Aytaç, Gürsel (2009). Genel Edebiyat Bilimi, İstanbul: Say Yayınları.

- Bolat, Salih (2009). Öykü Yazma Teknikleri, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Çetişli, İsmail (2009). Kurgusallık/İtibârîlik Bağlamında Edebiyat, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi S. 39, s. 365-376.
- Erkman Akerson, Fatma(2005). Göstergelime Giriş, İstanbul: Multilingual.
- Erkman Akerson, Fatma (2012). Edebiyat ve Kuramlar, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (2000). Hikâye Tahlilleri, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kıbrıs, İbrahim (2004). Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kıran, Zeynel ve Kıran (Eziler) Ayşe (2011). Yazınsal Okuma Süreçleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kolcu, Ali İhsan (2015). Edebiyat Kuramları, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum.
- Tural, Sadık (1993). Edebiyat Bilimine Katkılar, Ecdâd Yayınları, Ankara.
- Wellek Rene ve Warren Austin (1993). Edebiyat Teorisi (Çev: Ömer Faruk Huyugüzel), İzmir: Akademi Kitabevi.
- Yücel, Tahsin (2015). Yapısalcılık, İstanbul: Can Yayınları.